

Strid om Valg af Tingsteder for Gørding-Malt og Tyrsting-Vrads Herreder.

Historie/Jyske Samlinger, Bind 4. række, 4 (1924)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/ho/ho_4rk_0004-PDF/ho_4rk_0004_76353.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=76353>

pdf genereret den : 28/5-2008

Strid om Valg af Tingsteder for Gørding-Malt og Tyrsting-Vrads Herreder.

Af H a n s K n u d s e n.

Som meddelt i Afhandlingen om gamle jyske Tingsteder m. v. (Jyske Samlinger 4, III, S. 354 ff.) var det allerede vanskeligt nok at finde Steder for Rettens Pleje, der passede alle et Herreds Beboere, hvorfor Tingene idelig flyttedes fra Sted til Sted inden for Herredet, men det blev ikke nogen lettere Opgave at stille alle tilfreds, efter at Regeringen i 1680erne begyndte at nedlægge de enkelte Herreder og Birker og forene dem til større Retskredse, thi som oftest maatte jo det nye Tingsted blive fjærnt fra, hvor Beboerne af det fordums selvstændige Herred paastod „af Arilds Tid“ at have søgt Ting.

Af de efterfølgende Beretninger viser den om Gørding og Malt Herreder navnlig, hvor vanskeligt Sammenlægningen af dem fuldbyrdedes, og den anden om Tyrsting og Vrads Herreder fra en lidt senere Tid, hvor haabløst forviklet Flytningsspørgsmaalet under særligt komplicerede Forhold kunde blive mellem stædige Mennesker paa en Tid, der endnu savnede ordentlige Kort til en for alle vitterlig Udmaaling af Distancerne.

I.

Gørding-Malt Herreders Sammenlægning.

En Gang i trettende Aarhundrede udsondredes et Herred af det gamle store Malt Herreds vestlige Del og fik Navn efter Gørding By, og dets Tingsted laa i Tinglund Ris paa Sønder Gørding Hede¹⁾, muligt har det dog ogsaa en Periode ligget paa Skellet mellem Hunderup og Ilsted Marker, hvor der findes en Gravhøj, som hedder Tinghøj²⁾, men efter om ved 400 Aars Tilværelse som selvstændig Jurisdiktion skulde det atter forenes med Moderherredet i Henhold til Reskript af 16. December 1684.

Som man kunde vente det, synes ogsaa Malt Herreds Ting at have været holdt paa forskellige Steder. 1638 omtales det som liggende i „Hulvad Skov, som hedder Hessel“, i Brørup Sogn, men i den anden Ende af Herredet paa Stendrup Mark i Føvling Sogn ligger Tingbjærg Hede og Tingbjærg Dal, og ved Malt Kirke laa endnu i 1635 Tingblok Ager, som O. Nielsen endda formoder har været Herredets allerældste Tingsted, fordi det ligger i den By, som Herredet har Navn efter. Dog turde det være usandsynligt, at Tinget kunde være holdt her i den fjærne Fortid, da Gørding Herred endnu ikke havde udskilt sig, thi Afstanden fra Darum ved Havet i Vest til Malt i Herredets østlige Del vilde blive umulig stor for dem, der boede Vester ude. Under Bestræbelserne for at finde et egnet Tingsted for de atter forenede Herreder kæmpedes der fra en Side kraftigt for Malthøj. Denne ligger paa et trebundet Sogneskel paa Grænsen mellem Herrederne og i Midtpunktet for begge Herreder, saa det kunde være

1) O. Nielsen: Gørding Herred, Danske Samlinger 2, II, S. 1.

2) Smst. S. 4.

fristende her at søge Tingstedet for det oprindelige Malt Herred fra Valdemarernes Dage. Navn og Beliggenhed kunde tyde paa, at Tanken ikke er helt vild, og naar Folk fra Egnen efter c. 400 Aars Forløb foreslog at lægge Tinget dér, tør man vove en Formodning om, at Traditionen om den gamle Brug af Højen ikke helt var død til Trods for de mange Aar. —

Beretningen om Gørding-Malt Herreders Sammenlægning er funden i Ribe Stiftamts Kopibog 1684—85, S. 187—94. Den viser, at Enevælden respekterede den ældgamle Tradition, at Tingstedets Fastsættelse var en Sag, der krævede Herredsmændenes Medvirken. Ved denne Lejlighed har den menige Almues Repræsentanter dog næppe gjort sig stærkt gældende over for den beredne Geheimeraad v. Speckhan og den Samling Ridefogder, der mødte frem, brede og faste i Sadlerne, men Bonden Christen Jensens sejge Kamp for Malthøj er et nyt Vidnesbyrd om den Fortidens Stræben efter at lægge Tingene paa Sogneskellene, som jeg har paavist i min foran citerede Afhandling (S. 357).

Vi vil nu give Stiftamtmandens Kopibog Ordet og gengive, hvad den beretter, dog med moderniseret Retsskrivning undtagen for Navnenes Vedkommende:

Gjørring og Malt Herreder at sammenlægge.

Anno 1684 bekom hans Excellence kongl. Majestæts allernaadigste Befaling, dateret Kiøbenhavn den 16. December, at Gjørring og Malt Herreder skulde sammenlægges, og et Tinghus opbygges, hvor den underliggende Almue svare skulde.

Da til saadan hans kongl. Majestæts allernaadigste Befalings Fuldbyrding haver hans Excellence

Anno 1684 den 31. December tilskreven Proprie-

tarierne udi begge Herrederne og deres Fuldmægtige, nemlig:

- 1) Velb. Hr. Major Sehested til Skodborghus,
- 2) Velb. Frue Wibecke Rosenkrandtz til Kiergaard og Fuldmægtige,
- 3) Velb. Hr. General-Major Schacks til Sneumgaard, Frantz Hansen udi Darum,
- 4) Velb. Jørgen Scheel Dues Fuldmægtige, Niels Rasmussen paa Synderschou,
- 5) Velb. Hr. Oberst Rantzous Fuldmægtige, Peder Rasmussen paa Bramminge,
- 6) Velb. Claus Sehested til Estrupgaard, hans Fuldmægtige Niels Jessen udi Aschou,

og desforuden af Herredsmændene en Mand fra hver Sogn, som vare for

- 1) Darumb Sogn, Niels Hansen Tierreborg,
 - 2) Bramming Sogn, Thomas Nielsen i Nøraae,
 - 3) Weyrup Sogn, Christen Hansen i Grisbeck,
 - 4) Giørring Sogn, Jes Jepsen i Giørringlund,
 - 5) Aastrup Sogn, Thomas Mortensen i Terpling,
 - 6) Jerne Sogn, Anders Svendsen i Gredsted,
 - 7) Fouling Sogn, Lauge Madtzen i Aatt,
 - 8) Holdsted Sogn, Christen Jensen i Holdsted,
 - 9) Brørup Sogn, Peder Selgensen i Brørupgaard,
 - 10) Læborg Sogn, Juel Hansen i Gammelby,
 - 11) Lindknud Sogn, Hans Hansen i Adtzerbøl,
 - 12) Malt Sogn, Søren Hansen i Aschou,
 - 13) Folding Sogn, Christen Hansen ved Foldingbrou,
- at de vilde møde udi Ribe den 5. Januarij og give deres Mening fra dennem, paa hvad Sted dennem syntes Tinget bekvemmeligst at kunne anordnes og henlægges.

Derpaa indfandt sig

Anno den 5. Januarij alle ovenbemeldte indciterede Proprietariers Fuldmægtige og Bønder af Giørring Herred, samt Hr. Major Sehested ved sin Skrivelse at være fornøjet med, hvis derved blev forrettet, og nogle af Malt Herred og indgav deres skriftlige Svar og Mening saaledes, at dennem syntes Tinget bekvemme-

ligst kunde lægges paa Giørring eller Lourup Marker paa den søndre Side Giørring Aa, mens Christen Jensen af Holdsted syntes, det skulde sættes paa nordre Side Aaen ved Malthøje.¹⁾

Hvorudover hans Excellence gav Ordre og Dagen termineret, at samtlige vilde møde ved Skellet imellem begge Herrederne den 15. Januarij næstefter, Stedet, hvor Tinget skulde anlægges, at oplede.

Den 15. Januarij rejste hans Excellence selv fra Ribe og ud imellem begge Herrederne ved Herredsskel og dér med forefindende Proprietariers Fuldmægtige og Herredsmænd omred vidtløftig paa Marken Norden og Sønden Giørring Aa og da endeligen træffede et Sted Østen paa Lourup Mark udi en Hede, kaldtes Grimhede, Vesten fra Dyredal ved en Tue eller Knold, hvor hans Excellence selv en Sten henlagde, lod læse hans kongl. Majestæts allernaadigste Befaling, og Tinget paa samme Sted ved de udnævnedes Herredsmænd lod indlyse, befalede saa udi hans kongelige Majestæts Navn, alt Giørring og Malt Herreders Almue og Undersaatter herefter skulde søge deres Ting og Ret paa samme Sted.

Derefter blev en ny Tingbog forfærdiget og derudi skreven saaledes som følger:

Hans kongl. Majestæts til Danmark og Norge etc. bestalter Geheimeraad, Stiftsbefalingsmand over Riber Stift og Amtmand over Riberhus Amt, jeg Frandtze Eberhardt von Speckhan, Ridder, kundgør hermed, det hans kongl. Majestæts allernaad. Befaling, dat. Kiøbenhavn d. 16. December 1684, til mig udi allernaad. Indhold er indkommen, at Giørring og Malt Herreder skulde sammenlægges, og at i Steden for forrige tvende et Ting paa et bekvem Sted midt imellem begge Herrederne (hvortil for^{ne} begge Herreders underliggende Almue herefter alene skulde svare) anordnes og opbygges skulde.

Da saadant allerund. at efterleve haver jeg med efterskrevne Proprietariers Fuldmægtige af bemeldte

¹⁾ Malthøje er lige paa Herredsskellet, og Vejrup, Aastrup og Holsted Sogne mødes dér.

Herreder

personligen ladet os finde paa Marken ved Skellet, som begge Herreder adskilt have, og da med efterfølgende Mænd

udi en stor Del flere Herredsmænds Forsamling og Medfølge med Flid opsøgt, grandsket og udset et bekvem Sted, hvor Tinget kunde anordnes, og haver vi paa Grimhede straks ved Dyredal imellem Lourup og Gjørklindt ikke langt fra Herredsskellet funden en Plads, hvor os samtlige syntes og eragtede at være lige nær for begge Herreders længst afliggende Almue, derfor lod hans kongl. Majestæts allernaad. Befaling for samtlige oplæse, udi hans kongl. Majestæts Navn lagde Sten og Stok og paa samme Sted ved ovenbemeldte Herredsmænd Gjør-Malt Herreds Ting lod lægge og indlyse.

Ribe d. 26. Januarij Anno 1685.

F. E. von Speckhan.

Helt uden Opposition var denne Sammenlægning af Herrederne ikke foregaaet; thi ved Mødet i Ribe manglede adskillige Repræsentanter for Malt Herred, og navnlig savnedes Amtmand Skeel Dues Fuldmægtig, Niels Rasmussen paa Sønderskov, som først indfandt sig i Ribe Dagen før, Tinget skulde anordnes, medbringende en Protest fra Malt Herred, hvis Beboere ønskede at beholde deres eget Ting. Han og Mændene fra Føvling, Holsted, Læborg, Lindknud og Malt Sogne i Malt Herred gav ikke Møde ved Tingstedets Fastsættelse paa Grimhede den følgende Dag.

Stiftamtmand v. Speckhan følte sig meget ilde berørt ved denne Opposition og tilskrev 21. Januar Herren til Sønderskov, Jørgen Skeel Due, Amtmand over Dueholm, Ørum og Vestervig Amter, og beret-

tede om Niels Rasmussens Optræden, idet han høfligst lod, som Due var uden Del deri, hvad han næppe var. Brevet sluttede med den Udtalelse, at han „vilde formode, at bemeldte Fuldmægtige for Udeblivelse og Protestation imod kongl. Majestæts allernaad. Befaling vorder sat til Rette, at han en anden Tid for saadant kan tage Vare, udi Henseende at Hr. Broder [Jørgen Skeel Due] betjener ligesaa vel som jeg Amtmands-Charge, der ogsaa gerne vilde have fort, hvis som han paa kongl. Majestæts Vegne befaler.“

For helt at sikre sig mod Overraskelser fandt v. Speckhan det endog ydermere fornødent samme Dag at underrette Etatsraad Bolle Luxdorff, der havde meget stor Indflydelse i Regeringskredse som Kammersekretær og Medlem af Kancelliet, om Stillingen. Han berettede om sin Fremgangsmaade i Sagen, og her fremkommer yderligere den Oplysning, at det til Tinget udpegede Sted laa Syd for Gørding Aa, da de største Sogne laa paa den Side af Aaen. Sammenlægningen af Herrederne tjente dem bedst, erklærede han, men han tvivlede ikke paa, at Jørgen Skeel Due vilde supplicere derimod, hvorfor han i Tide vilde forberede Luxdorff, thi „naar det ret considereris, er saadanne egne og smaa Ting (som muligt begæres kunde) ikke tjenlige, thi jo mindre Ting eller Birk, jo slettere Retten undertiden administreres, thi vil jeg formode, det forbliver ved det, som hans kongl. Majestæt en Gang befalet haver.“

v. Speckhan behøvede ikke at nære Uro. Herredernes Sammenlægning gennemførtes, og Tingets Henlæggelse til Lovrup Mark blev opretholdt gennem de følgende Tider. 1685 5. August kunde han beordre Herredsfoged Anders Nielsen Saaby til paa det fast-

satte Sted at træffe Anstalter til Opførelsen af et Tinghus paa 4 à 5 Fag „med tilbehørig Justitialier.“ Ifølge en senere Skrivelse af 20. s. M. omfattede disse sidste efternævnte Fornødenheder for effektiv Retspleje: en Galge med Stige og en Kag med Halsjern og Ringe. Omkostningerne ved det beskedne Tinghus og Justitialierne ansloges til i alt 70 Rdlr. 1 Mark, som paalignedes Herredsmændene med 26 Sk. af en Helgaard, 13 Sk. af en Halvgaard, 7 Sk. af et Boel og 3 Sk. af et Gadehus.

Tingets Henlæggelse til dette Sted ændredes end ikke straks, da Skads Herred ved Reskript af 1737 11. Januar lagdes under Herredsfogden i Gørding-Malt Herreder. I Længden passede det dog ikke for alle 3 Herreder at søge Ting paa det gamle Sted, thi ved Reskript af 1747 10. Februar beordredes Stiftamtmanden i Ribe til at lade opsætte et Tinghus for alle tre Herreder midt i Jurisdiktionen, hvilket blev i Gørding Herred ikke langt fra Endrupholm, hvor Tinghuset endnu laa, da Forbindelsen med Skads Herred atter blev hævet ved Reskript af 1800 3. Oktober. Endnu en halv Snes Aar forblev Tinget der, indtil det ved Reskript af 1811 26. Februar flyttedes til Jernvedlund, men det var et lidet heldigt Valg, thi allerede 1814 26. Maj udgik der Reskript om at flytte det til Hulvad i Malt Herred, hvor dette Herreds Ting laa i 1638. Heller ikke der blev det ret længe. 1829 24. December beordredes det flyttet til Vejrup Kro, og endelig i 1845 rykkede Gørding-Malt Herreders Ret ind i det nyopførte af Bingesbøll tegnede Tinghus i Holsted, hvorfra den ikke senere er blevet flyttet.

II.

Flytningen af Tyrsting-Vrads Herreders Tingsted.

Selv om der saaledes havde staaet Kamp nok om Bestemmelsen af Gørding-Malt Herreders Ting, viste der sig dog ganske anderledes store Vanskeligheder, da der mod Midten af 18. Aarhundrede kom Planer op om at flytte Tyrsting-Vrads Herreders Tingsted.

Tyrsting Herred er et temmeligt lille Herred, og fra gammel Tid laa endda den nordligste Del af det under Ry Birk, det var derfor en rimelig Tanke at forene det med Vrads Herred, der i en Halvcirkel omslutter det i Syd, Vest og Nordvest, da de to Herreder vilde udgøre et godt afgrænset Hele. Ved aabent Brev af 13. Marts 1688 om Herreders og Birkers Sammenlægelse i Nørrejylland kom de derfor til at udgøre een Jurisdiktion med Tinghus ved Løvet Skov i Grædstrup Sogn, og Tinget skulde holdes om Onsdagen.

Herredsfogden kom saaledes til at høre under tvende Amtmænd, idet Tyrsting Herred laa under Skanderborg Amt, og Vrads Herred under Silkeborg Amt. I Dronningborg, Mariager og Silkeborg Amter regerede da Ditlev Trappaud til Søbygaard (1730—68), en meget myndig og ikke uvittig Herre, barnefødt paa Hammergaard i Vrads Herred (1700 27. August), og saaledes velkendt med Egnen til Trods for hans franske Navn¹⁾. I Skanderborg og Aakær Amter var samtidig Fr. Ludvig v. Woyda Amtmand (1730—78), selv jydsk Amtmandssøn og en meget omhyggelig Embedsmand, der ogsaa havde sin egen Mening om Tingene. Et Tingsteds Flytning, der altid var egnet til at sætte

¹⁾ Dansk Biografisk Leksikon XVII, S. 483, jfr. Jeppe Aakjær: Hedens Peublering eller Af den gamle Amtmands Papirer, Jydske Samlinger 4, III, S. 87.

Lidenskaberne i Bevægelse, kunde under de Forhold blive til en meget kompliceret Affære, hvis ikke blot Herredsmændene, men ogsaa deres Amtmænd ragede uklar og holdt stejlt hver paa sit.

Da Tinghuset laa i Tyrsting Herred og altsaa i Woydas Amt, synes han at have ment at være den, der maatte tage Initiativet i denne Sag, mulig har Herredsfogden, Hans Wilsted, ogsaa særlig henvendt sig til ham. Samme Herredsfoged boede nemlig i Sønderdal nede ved Klovborg, og vilde gerne have Tinget trukket i den Retning. Den nærmere Anledning til, at Tingstedets Flytning overhovedet kom paa Tale, var, at Tinghuset nu var saa forfaldent, at Woyda 1738 (3. December) beordrede Herredsfogden til at nedtage Tømmeret og forvare det godt, at det ikke helt skulde bortstjæles af onde Mennesker. En Tid kom Amtmanden endda paa de Tanker, at man helt kunde nedlægge Tyrsting-Vrads Herreder som selvstændig Jurisdiktion og forene dem med Nørvang-Tørrild Herreder. Navnlige Tyrsting Herreds Tilliggende var nemlig blevet yderligere formindsket siden 1688, fordi saa meget af Bøndergodset var gaaet ind under det skanderborgske Rytterdistrikts Birk, der var blevet oprettet i 1718. Det havde Gods i Tønning, Træden, Føvling, Ring, Grædstrup, Bryrup, Vinding, Sønder Vissing og Ry Sogne, mens af Vrads Herred kun Dele af Tem Sogn laa under Rytterdistriktet. Nørvang-Tørrild Herredsfogedembede var nemlig da ledigt, og for Herredsfoged Wilsted vilde det have været en stor Vinding, da han af sin Løn, 60 Rdlr., maatte af med de 40 til Forgængerens, Gallas Nordborg, der var „læderet paa Fornuften“¹⁾.

¹⁾ Skanderborg-Aakær Amters Kopibog 1740 24. Februar.

Denne Tanke blev dog atter opgivet, det vilde ogsaa være blevet en ganske uhaandterlig stor Jurisdiktion i Forhold til Datidens Samfærdselsmidler, og Herredsfogden vilde have faaet endnu en Amtmand over sig, nemlig den koldinghusiske, saa det var i det hele taget en lidet praktisk Tanke. 1741 24. Maj sendte Woyda derimod sin Kollega, Trappaud, en Skrivelse, hvori han meddelte, at Herredsfogden havde indstillet, om ikke Tinghuset maatte flyttes nærmere ind i Herrederne, og om man ikke, for at undgaa Bekostning, fremtidig kunde nøjes med en lejet Stue. Woyda medsendte en Memorial til Kancelliet om, at Tinget maatte flyttes til Tyrsting By, som ligger noget sydligere i Herredet; den bad han Trappaud ogsaa sætte sit Navn under. Da denne Amtmand har været mindre omhyggelig med at faa alle udgaaende Skrivelser optaget i Kopibogen, kan det ikke ses, hvad han svarede; men han synes at have trukket Sagen i Langdrag og tilsidst vægret sig ved at medunderskrive, saa at Woyda først 7. September kunde indsende sin Memorial til Kancelliet, underskrevet af ham selv alene.

Trappaud demonstrerede tydeligt nok sin Stilling til Sagen ved 2. September at give Herredsfogden Ordre til at genopføre Tinghuset, hvor det af „Arilds Tid“ havde været, og han nøjedes ikke dermed. Da han underhaanden havde faaet at vide, at Woyda havde indsendt sin Memorial, skyndte han sig med den 23. September at sende en Skrivelse til Geheimeraad v. Holstein, Oversekretær i Danske Kancelli og da den mægtigste Mand i Regeringskredse, naar det drejede sig om indenrigske Spørgsmaal. I den søgte han paa Forhaand at modarbejde Woydas Forslag. Vrads Herred var den største og vidtløftigste Del af Jurisdik-

tionen, mens alt af Tyrsting Herred paa nær 2—3 Sogne var lagt under Rytterdistriktets Birk, hvorfor det vilde være stor Uret mod Vrads Herreds Beboere at lægge Tinget i Tyrsting, og han anmodede om under alle Omstændigheder at faa Sagen til Erklæring.

Dette Ønske fik han, som rimeligt var, opfyldt, og 28. Oktober sendte han sin Erklæring af Sted. I den gik han navnlig løs paa Herredsfogden og beskyldte ham for at have undgaaet ham og alene henvendt sig til Woyda, der ikke kendte Forholdene, og bildt ham ind, at Tyrsting By var det bekvemmeste Sted, støttet af et Par af Egnens Godsejere, nemlig Niels Tygesen til Mattrup og Etatsraadinde Krabbe til Bjerre. Han bad derfor Kongen „anse samme mislige Omgang for allernaadigst at maintainere mig den Myndighed, som det mig allernaadigst anfortroede Embede udkræver til Deres kgl. Majestæts og andet det publike Væsens Interesse“.

Helt at spænde Ben for Tingstedets Flytning lykkedes ham dog ikke, thi 24. November fik begge Amtmænd et Reskript om at besørge Tinget flyttet, og sidst i December fik Herredsfogden af begge sine Amtmænd Ordre til at udnævne tvende Mænd af hvert Sogn, der virkelig hørte under Herrederne, og lade dem sammentræde for at udpege Tingstedet; altsaa fulgte man her endnu den Skik, der havde Aarhundreders Hævd, at Herredets Beboere havde Forslagsretten. Wilsted forhastede sig imidlertid ikke, og 12. Februar sendtes der ham en skrap Ordre fra begge Amtmænd om at tilendebringe Forretningen inden 14 Dage og samtidig indsende Overslag over et 6 Fags Tinghus, altsaa en meget beskeden Bygning.

Det hjalp, men i en Skrivelse til Trappaud udtrykker Woyda sin dybeste Misfornøjelse med Forretnin-

gen til Tingstedets Bestemmelse, nogle havde nemlig foreslaaet N. Snede langt inde i Vrads Herred, og han fandt, at det ikke havde „Anseende, at de flestes Øjemærke har været til det bekvemmeligste Sted for begge Herreder, men mere, at de har henset til egen Bekvemmelighed. Vel skulde man have ventet, at Proprietarierne havde givet en mere upartisk Underretning herom, men saa vidt man af Herredsfogdens Memorial kan slutte, synes det, at nogle af dem allerede har haft Del i den forfattede Forretning og ligesom Bønderne ser paa egen Fordel“.

Imidlertid var nogle Stemmer faldet paa henholdsvis Velgaard og Skade i Klovborg Sogn i Vrads Herred, begge ikke langt fra Tyrsting Herreds Grænse, og Woyda foreslog derfor Trappaud, at de skulde vælge et af disse Steder. Han vilde da overlade Trappaud Valget, eller hvis han ikke vilde paatage sig det, skulde 4 uvildige Mænd af Naboherrederne indkaldes for at overlægge Sagen.

Det vilde Trappaud dog ikke gaa med til, og 15. Marts blev Sagen vist tilbage til Herredsfogden med Bemærkning, at Amtmændene i det hidtil forrettede intet fandt til Oplysning, men kun en Del „partiske Propositioner“.

Atter kom der en lidet tilfredsstillende Indstilling fra Herredsfogden, og atter (10. April) foreslog Woyda Trappaud uden videre Korrespondance med Herredsfogden at fastsætte Herredstinget i Klovborg eller Skade, men Trappaud var som før uvillig dertil, og igen (18. April) afgik der en fælles Skrivelse fra de to Amtmænd om nøjere Opgivelse af Afstandene samt Oplysninger om Leret mellem N. Snede og Klovborg, der nu ogsaa var blevet bragt i Forslag.

10. Maj havde Herredsfogden atter en Sammen-

komst med Sognerepræsentanterne, og dér synes Stemningen at have været for Klovborg, og senere sammenkaldte Amtmændene Godsejerne til at mødes med dem eller deres Fuldmægtige paa Hovedgaarden Bjerre. Ved dette Møde var Woyda ikke til Stede, men fra Trappaud fremkom der nu Forslag om et Sted mellem Leret og N. Snede, og fra dette Øjeblik var Krigen mellem de to Amtmænd aabenlys. Det kom til en ligefrem Tovtrækning imellem dem. Trappaud tog sin Position i N. Snede og drog af alle Kræfter i den Retning, mens Woyda stod ligesaa fast i Klovborg. Afstanden mellem disse Byer er godt en Mil; men de kæmpede haardt for hvert lille Vejstykke, de kunde drage Tinget nærmere til deres By.

12. August meddelte saaledes Woyda Trappaud, at han meget maatte tvivle paa, at det af ham proponerede Sted mellem Leret og N. Snede „nogensinde af upartiske for det bekvemmeste Sted skulde vorde anset, fornemmelig da N. Snede Sogn, saa vidt mig er berettiget, falder noget i Udkanten af Herrederne“. Trappaud holdt ikke desto mindre stadigt paa sit, og han spillede Woyda den Streg slet ikke at udsende et fælles Cirkulærbrev til Proprietærerne i begge Herreder, som Woyda 28. August sendte ham til Medunderskrift. Da Woyda blev klar over, at det stille var blevet henlagt, maatte han da nøjes med at æske Erklæring af Proprietærerne og Beboerne i det Herred, der laa til hans Amt, og anmodede Herredsfogden om at formaa saa mange af Vrads Herreds Beboere, der maatte være enige med ham, til at give deres Mening til Kende (26. Septbr.).

Klarest viser Woydas Kampiver sig i et Brev, han den 26. September sendte Niels Tygesen til Mattrup, der var den største Lodsejer i Tyrsting Herred:

„Som Hr. Justitsraad Trappaud findes for at faa Tinghuset sat i mellem Leret og N. Snede, og jeg dertil ej kan vide Aarsag, helst den største Part af Herredernes Beboere i de af Herredsfogden forhen derom forfattede Forretninger erklærer Klovborg Sogn for det bekvemmeste, medmindre Hr. Justitsraaden om Herredernes Distance og følgelig ligesaa om Middelpunkten har nøjere Kendskab, end jeg havde ventet, og om han i sin Mening var ret grundet, jeg da ingenlunde vilde vige fra det, som ikke heller af andre kunde imodsiges, og til den Ende i Dag har tilskrevet Herredsfoged Wilsted, at han indhenter vedkommende Proprietariers og andre i Herredet boende deres skriftlig Erklæring om, hvilket Sted de holder for Middelpunkten og det bekvemmeste Sted for begge Herreder, og da han ventelig først adresserer sig til Dem som den største Lodsejer i Tyrsting Herred, saa beder jeg, at De derpaa giver omstændelig Oplysning om Distancen og Middelpunkten, helst De formodentlig er samme velbekendt. Skulde Deres Erklæring og Paastand falde imod Hr. Justitsraad Trappauds eller nogen af Vrads Herreds Beboeres Sentiment, vil jeg bede, De behage ved et Tingvidne Deres Paastand at legitimere.“

Denne Henvendelse viser tilstrækkelig tydeligt, at Kampen nok saa meget stod imellem de to Amtmænd som mellem de to Herreders Beboere, siden Woyda fandt det nødvendigt saaledes at søge at paavirke en Mand, der paa Forhaand maatte antages at være stemt for det Tingsted, der laa nærmest for Tyrsting Herreds Beboere.

For at sikre sig mod Overraskelser fra oven henvendte han sig ogsaa til Landets mest overhængte Mand, Geheimeraad v. Holstein, og bad 8. Oktober om, at hvis der skulde indkomme en Forestilling fra Trappaud om Tinghuset i Vrads Herred, at han da maatte faa den til Erklæring. Han tog saaledes nu de

samme Forsigtighedsregler over for Trappaud, som denne tidligere havde taget over for ham selv.

Imidlertid fortsattes den bitre Kamp. Matrikler og Amtstuelister over Godset blev paaberaabt fra begge Sider, men hvad der aldrig paaberaabes er Kort. Amtmændene ejede ikke Kort over deres Amter. Opmaalingen til Videnskabernes Selskabs Kort blev først paabegyndt i 1762, og de synes at have været helt blottede for slige Hjælpemidler, da der ellers ikke kunde have været saa megen Uenighed om, hvor „Middelpunkten“ for begge Herreder skulde søges.

Disse Vanskeligheder fremgaar klart af følgende Brudstykke af et Brev fra Woyda til Trappaud (1742 30. Oktober):

„Det skal være mig helt kært, om Hr. Justitsraad ved samme [Matrikler og Amtstuelister] kunde erholde den sande Oplysning om Middelpunkten i begge Herreder, men det er troligt, at endog paa den Maade vil faas saa mange Meninger om Distancen som før ulige Paastande om Middelpunkten om det bekvemste Sted, men siden Hr. Oberstløjtnant Arenstorff [Ejer af Stovgaard i Tørring Sogn] og Assessor Bredal [Ejer af Hammergaard i Hammer Sogn] i Skrivelse af 5te Juni sidst til Hr. Justitsraad melder, at det med mange lovfaste Vidner skulde kunne bevises, at Nørsnede, Nortvig [2 km. S. f. Leret] eller Boest [c. 4 km. N. f. Leret] kunde ungefær for det bekvemste Sted anses, og Niels Tygesen derimod i hans til os under 16. Juli indgivne i bl. a. melder saaledes:

„Uden at præjudicere andres Sentiment og debiterede billig og retsindig, upartisk Paastand finder jeg mig skyldig at erindre, Nørsnede er yderst i Herrederne, og de, som ikke vil tilstaa at have forkastet Billighed, naar de takserer samme urigtig som en Middelpunkt i Tyrsting Vrads Herreder, maa gerne paa min Bekostning efter foregaaende Bekendtgørelse føre sine derimod eragtende Bevisligheder“;

saa bad jeg, at Hr. Justitsraad saa meget hellere i dessen Anledning vilde formaa enten Hr. Oberstløjtnant Arenstorff eller Assessor Bredal deres Angivende om Middelpunkten ved et Tingsvidne at bevise, siden Tygesen tilstaar, det maa ske paa hans Bekostning, naar de, som meldt, deres Angivende kan godtgøre.“

Niels Tygesen staar altsaa her som en tro Vaabendrager for sin Amtmand, hvis Skrivelse til ham saaledes havde givet alt det Udbytte, der i nogen Maade kunde ønskes; men trods alle Argumenter kom man ingen Vegne, og Aaret 1742 gik til Ende, uden at Enighed blev opnaaet.

I Begyndelsen af 1743 (5. Februar) søgte Woyda atter at overtale Trappaud til at acceptere Klovborg, men Resultatet blev kun Enighed om et nyt Cirkulærbrev til Proprietærerne. Det viste sig derefter, at 9 af dem og adskillige Repræsentanter for Beboerne var fra Klovborg, hvorfor Woyda igen „for engang hermed at komme til Endskaab“ foreslog Trappaud, „med mig her ud inden at træde til en endelig Vedtægt om Stedet ved Klovborg efter de flestes Eragtende og Paastand“ eller i Fællesskab at indhente en kongelig Resolution i Spørgsmaalet.

Hvad de stridende Parter fik Resten af Aaret 1743 til at gaa med, fremgaar ikke af Kopibøgerne. I hvert Tilfælde gav Trappaud og Vrads Herreds Mænd ikke Køb, og først i Begyndelsen af Aaret 1744, om ved tre Aar efter at Spørgsmaalet første Gang var blevet rejst, kom det til en Overenskomst. Trappaud sendte da Woyda en Koncept til en Indstilling til Kongen. Den melder naturligvis intet om Amtmændenes Strid, men „har saavel Lodsejerne som Almuen delet sig udi 2de Partier, og hver Parti for sig foreslaaet sit Sted, det ene Klovborg, og det andet et Sted, kaldet Tinghol-

dalen paa N. Snede Mark“. Det havde ikke været muligt at forene dem, „hvor ud over vi, at Deres kongelige Majestæts Villie uden videre Henstand kunde nyde allerunderdanigst Fuldbyrdelse, vil have eragtet samme imellem Herredernes Beboere værende ulige Mening om Byggestedet ved en Lodkastning at lade afgøres“.

Denne muntre Maade at løse Spørgsmaalet paa, der kunde synes en Frugt af glade Julegilder, gik Woyda med til, skønt den ganske manglede Raison, og 4. Januar indsendtes den af begge Amtmænd underskrevne Indstilling.

I Kancelliet grublede man en Maanedstid over denne nye Metode at fastsætte Tingsteder paa, men da man ikke kunde finde paa nogen bedre, afgik der 14. Februar et af den fromme Konge, Kristian VI, underskrevet Reskript til de tvende Amtmænd, i hvilket han gav sin Tilladelse til dette Spil med følgende Ord:

„Thi give Vi Eder allernaadigst til Kende, at siden Herredernes Beboere og Lodsejerne have saaledes delt sig udi tvende stridige Partier, og ingen af Partierne have været at formaa fra sin een Gang fattede Mening at afstaa eller dens Rigtighed lovlighaver bevist, ville Vi allernaadigst, at de efter Eders Forslag skal være pligtige samme at lade decidere ved en Lodkastning, og skal da Tinghuset paa det Sted, hvor Lodden falder, opsættes.“

Efter Modtagelsen af dette Reskript kunde Amtmændene nu enes om 26. Februar at udsende en Cirkulærskrivelse til Proprietærerne om, at denne Lodkastning var fastsat „at foretages hos Sr. Werner i Skanderborg d. 20. Marts næstkommende om Eftermiddagen ved 2 Slæt, i Fald de maatte behage samme at overvære“. Desværre har det nærmere Ceremoniel

ikke kunnet oplyses for denne Lodtrækning hos Sr. Werner, der var Købmand i Skanderborg med Krambod og Pakhus, og Vin og Brændevin i sin Kælder, altsaa et godt Sted at mødes¹⁾). Resultatet deraf blev i hvert Fald, at Woyda og hans 9 Lodsejere med alle deres gode Grunde trak det korteste Straa, mens Trappaud, der havde været den første til at byde Fru Fortuna Haanden, fik Ret af hende.

Det Sted mellem N. Snede og Leret, som han længe stædigt havde holdt paa, bar nu ogsaa et Navn, der godt kunde tyde paa, at han her havde taget Stilling paa Vrads Herreds gamle Tingsted, og dette forklarer maaske hans Urokkelighed. Der ligger endnu den 367 Fod høje Tingbanke ved dybe Dale og gammelt Krat Nord for Landevejen, og det i Skrivelserne anførte Navn „Tinghoeldalen“ maa utvivlsomt hidrøre fra, at der i fordums Tid havde været et Tingsted dér. Det var vel noget af Vejen for Tyrsting Herreds Mænd, naar Trappaud vilde, at de skulde søge Ting dér, men paa Grund af sin Form som Halvmaane i Aftagende kunde Vrads Herred her opvise et Punkt, der paa een Gang var dets gamle Tingsted og dog ikke saa langt fra „Middelpunkten“ for de forenede Herreder²⁾).

1) Skanderborg Amtstues Skifteprotokol 1745—50, Fol. 129. Samfrændeskifte 1747 4. Maj efter Peder Rasmussen Werner eller Wern.

2) 1582 15. December beordredes Vrads Herredsting flyttet fra det Sted, hvor det laa i den ene Side af Herredet og langt fra Silkeborg Slot, til Herredets Midtpunkt, men allerede 1590 8. August hed det, at det var blevet flyttet til et ubelejligt Sted fra, hvor det fra Arilds Tid havde ligget, og en ny Flytning befalede derfor af Kongen. I hvilken af disse Perioder det har ligget ved Tingbakken og Tinghoeldalen, kan dog ikke oplyses. V. A. Secher: Forordninger og Recesser II, S. 324, 560.

5. Maj kunde den sejrrige Trappaud sende Herredsfogden sin Godkendelse af Overslaget til et nyt Tinghus, mens Woyda nu synes ganske at være forstummet.

Man maatte dog vente, at der efter Loddets upartiske Afgørelse var kommet en endelig Afslutning paa Sagen, men saaledes skulde det ikke gaa. Herredsfoged Wilsted boede i Sønderdal Sydost for Klovborg og havde herefter sit Tinghus staaende i Tinghoeldalen en stiv Mil derfra, næsten ligesaa langt borte som Tingstedet ved Løvet Skov, hvor Tinget holdtes, da han tiltraadte sit Embede. Det var et kedeligt Stykke Vej, og kun 15 Aar efter det nye Tinghus's Opbyggelse indberettede han selv til Kancelliet — han skulde aabenbart ikke denne Gang have noget af at indblande de to Amtmænd i den Sag igen — at det i faa Aar var blevet saaledes bestjaalet og ruineret, at det trods al Flid for dets Konservation dog ikke havde været muligt at se det bevaret for Indbrud og Tyvehaand, da det laa paa den aabne Mark. De Brædder og Døre, der var blevet tilovers af det, havde man maattet lægge i Forvaring, og Tinget holdtes nu i et Hus, som han for egen Regning havde maattet leje i N. Snede, hvorfor han nu maatte foreslaa det flyttet til Klovborg.

I en Erklæring af 28. Marts 1759 gav naturligvis Woyda denne Tanke sin uforbeholdne Tilslutning, og han kunde tilmed melde, at Justitsraad Emmanuel Tygesen til Matstrup (Nielses Broder) havde udvist Plads til det, og havde tilbudt at vedligeholde det, mens de største Lodsejere vilde opbygge det og bringe det i Orden uden Bekostning for Beboerne. Overfor dette Fremstød synes Trappaud at have opgivet videre Modstand. 20. April samme Aar tillodes Flytningen

af Kongen, og 1761 var der i Klovborg „opbyggt 6 Fag Leedehus af dygtig og til Bygning bekvem Ege- og Fyrtømmer med Skorsten, Vinduer, Loft, Døre og Tække m. v. forsynet, hvilket Hr. Justitsraad Tygesen til Matstrup for Eftertiden holder forsvarlig ved lige uden Bekostning for de øvrige Lodsejere“¹⁾.

Som bekendt residerer Dommeren for Tyrsting-Vrads Herreder nu i Brædstrup, og Flytningen fra Klovborg til dette Sted foregik i Henh. t. Reskript af 29. Maj 1801. Denne Gang synes atter Herredsfogdens Bekvommelighed at have spillet stærkt ind, thi for at faa Tinget dertil skænkede han Grund til Retsbygningen af sin egen Jord, og til Retfærdiggørelse af Flytningen hævdes det atter, at det nye Tingsted ligger i Middelpunktet af Herredet — en Paastand, der ikke egner sig til at lade sig bevise ved Tingsvidners Førelse, thi vi har her kun Thyrsting Herreds Midtpunkt — og her faldt det omtumlede Herredsting endelig til Ro og vil vel forblive der, saalænge Tyrsting-Vrads Herreder opretholdes som en selvstændig Jurisdiktion.

¹⁾ Skanderborg-Aakær Amters Kopibog 1761 24. November.